

**Klinika Ortopedii i Traumatologii Narządu Ruchu
Dzieci i Dorosłych**

ul. Lwowska 60, 35-301 Rzeszów
tel. (17) 86-64-111, 86-64-198 / fax (17) 86-64-111

Kierownik: Prof. dr hab. n. med. Sławomir Snela

Ocena rozprawy doktorskiej mgr **Beaty Barańskiej** „Jakość życia i jej uwarunkowania w grupie chorych z nowotworem kręgosłupa leczonych operacyjnie”

Zagadnienia związane z leczeniem choroby nowotworowej w obrębie narządu ruchu są jednymi z najważniejszych we współczesnej ortopedii. Spowodowane jest to znaczącym wzrostem zachorowań na nowotwory złośliwe we współczesnym społeczeństwie, co z kolei jest głównie pochodną procesu starzenia się populacji, zwłaszcza w krajach rozwiniętych. Już obecnie nowotwory złośliwe stanowią drugą pod względem liczebności przyczynę zgonów w Polsce, a szacuje się, że zachorowalność na chorobę nowotworową będzie nadal szybko rosła i prawdopodobnie stanie się w Polsce najważniejszą przyczyną śmiertelności wśród osób poniżej 65 roku życia. Taka prognoza powoduje konieczność stałego monitorowania sytuacji epidemiologicznej, oraz analiz demograficznych i społecznych czemu służy działanie Krajowego Rejestru Nowotworów. Celem profilaktyki chorób nowotworowych i ich następstw zdrowotnych i społecznych wprowadzono na lata 2016 – 2024 „Narodowy Program Zwalczania Chorób Nowotworowych” finansowany bezpośrednio z budżetu państwa. Szczególne miejsce w problematyce leczenia chorób nowotworowych zajmują zmiany w obrębie kręgosłupa, które w większości są przerzutami do kości pierwotnych nowotworów złośliwych, głównie szpiczaka, czerniaka, raka nerki i sutka. Guzy przerzutowe lokalizują się szczególnie często w odcinku piersiowym, następnie lędźwiowym i szyjnym kręgosłupa. Trzeba przy tym pamiętać, że kości stanowią trzecie, po płucach i wątrobie miejsce docelowe przerzutu nowotworowego. Z powodu bolesności, złamań patologicznych i szybkiej destrukcji z objawami neurologicznymi dochodzi do

szybkiego upośledzenia aktywności, a w ślad za tym istotnego obniżenia jakości życia chorego.

Mgr **Beata Barańska** podjęła się w swojej rozprawie doktorskiej trudnego zadania samodzielnego badania jakości życia chorych którzy w przebiegu choroby nowotworowej poddani byli leczeniu operacyjnemu kręgosłupa. W tym celu przeprowadziła prospektywne badania u 300 chorych leczonych w Oddziale Ortopedii Onkologicznej Szpitala Specjalistycznego w Brzozowie od grudnia 2016 do października 2018 roku z powodu przerzutu nowotworowego do kręgosłupa, niezależnie od kryterium ustalenia pierwotnej lokalizacji guza. Do zaplanowanych badań ostatecznie zakwalifikowała 180 pacjentów którzy byli operowani, a pełne dwuetapowe badania przeprowadziła u 115 z nich. Pierwsze badanie wykonywała w 1 lub 2 dobie po przyjęciu chorego do szpitala, a drugie w czasie po 3-4 miesiącach od wykonanego zabiegu operacyjnego. Wykorzystała w tych badaniach metodę sondażu diagnostycznego z użyciem kilku narzędzi badawczych tj: Rotterdamska Lista Objawów (RSCL), Skala Akceptacji Choroby (AIS), Kwestionariusz Wsparcia Społecznego (9F-SozUK-22), skala Katza (ADL), skala oceny bólu (VAS), skala ASIA (Impairment Scale), skala Lovetta i skala Karnofsky oraz oryginalny, autorski kwestionariusz ankiety. Dokonała też statystycznej analizy wyników z wykorzystaniem programu STATISTICA 13 oraz testu Manna – Whitneya i Kruskala – Wallisa dla zmiennych niezależnych oraz testu Wilcoxa lub Mc Nemara – Bowkera dla zmiennych zależnych oraz obliczając współczynnik korelacji Spermmana dla badania istotnej zależności hipotez, stwierdzając ją na poziomie $p < 0,05$.

Przedstawiona mi do recenzji praca liczy 162 strony maszynopisu, podzielone na 8 zasadniczych części, zawierających wstęp dotyczący tematu pracy, jej cel, materiał i metody badań, wyniki, dyskusję z wnioskami oraz piśmiennictwo. W oddzielnych rozdziałach Autorka zamieściła streszczenie w języku polskim i angielskim, spis tabel i rycin oraz załączniki.

We wstępie do pracy Autorka uzasadniła znaczenie medyczne i społeczno – ekonomiczne chorób nowotworowych we współczesnej populacji światowej i polskiej uzasadniając je danymi epidemiologicznymi oraz demograficznymi. W oddzielnych

podrozdziałach omówiła pierwotne, łagodne i złośliwie guzy kości i kręgosłupa, a w kolejnym zagadnienia związane z przerzutami nowotworów złośliwych do kręgosłupa. Omówiła ich lokalizację w poszczególnych odcinkach kręgosłupa oraz charakterystykę pierwotnych guzów złośliwych dających typowe przerzuty do kości. Następnie w przejrzysty sposób przedstawiła objawy kliniczne guzów kręgosłupa jakie zmuszają pacjenta do szukania pomocy lekarskiej oraz schemat badań diagnostycznych koniecznych dla ustalenia ostatecznego rozpoznania. Obszerne miejsce wstępu poświęciła radioterapii i leczeniu operacyjnemu guzów przerzutowych do kręgosłupa łącznie z syntetycznym opisem metod operacyjnych. W związku z celem i tematyką pracy przedstawiła zagadnienia jakości życia w oddzielnym podrozdziale, skupiając się na aktualnym podejściu do tego zagadnienia we współczesnej medycynie.

W rozdziale zatytułowanym „cel pracy” przedstawiła 7 problemów badawczych i 7 hipotez badawczych służących ostatecznie ocenie jakości życia chorych operowanych z powodów przerzutów nowotworów do kręgosłupa oraz analizie czynników warunkujących jej poziom.

Zasadniczy materiał badawczy pracy obejmuje dokumentację 115 pacjentów, operowanych w brzozowskim ośrodku onkologicznym i analizowanych z użyciem wcześniej wymienionych metod naukowych. Wyniki badań Autorka przedstawiła w postaci tabel oraz obliczeń statystycznych uwzględniających szczegółowo zagadnienia pracy. Na podstawie analizy statystycznej omówiła istotne różnice dotyczące subiektywnej i obiektywnej jakości życia oraz odczuwania bólu fizycznego, dolegliwości psychicznych i poziomu aktywności.

W dyskusji wyników doktorantka wykazała się znajomością piśmiennictwa dotyczącego choroby nowotworowej, ze szczególnym uwzględnieniem przerzutów guzów złośliwych do kręgosłupa, oraz jakości życia chorych leczonych z tego powodu operacyjnie. Szczegółowo omówiła wyniki prac uznanych autorytetów polskich i zagranicznych które dotyczą tych zagadnień. Porównała je z wynikami uzyskanymi w swoich badaniach. Szczegółowo omówiła i przeprowadziła dyskusję własnych wyników. Wnioski pracy zostały zawarte w siedmiu punktach i w sposób jasny wynikają z układu pracy oraz przeprowadzonych badań.

Z obowiązku recenzenta zwracam uwagę na błędy i niedociągnięcia w przedstawionej dysertacji. Poza drobnymi błędami literowymi i stylistycznymi obecnymi zazwyczaj w każdej większej monografii czy innej pracy naukowej dodatkowo w celu pracy autorka niepotrzebnie dodaje na końcu sformułowanie „... i poznanie jej uwarunkowań” co do jakości życia przed i po zabiegu operacyjnym które analizuje. Oczywiście jest że takie uwarunkowania będą badane. Zasadniczo mam jedno zastrzeżenie merytoryczne do pracy wymagające wyjaśnienia przez Autorkę. Otóż we wniosku nr 7 pisze Ona, że „zmienne socjodemograficzne (przed i po zabiegu) nie mają wpływu na jakość życia badanych” tymczasem na str. 102 podała, że osoby młodsze miały wyższy poziom aktywności niż starsze (grupa 31- 60 latków do 61-86 latków) a na stronie 107 napisała, że wraz z poziomem wykształcenia wzrastała jakość życia badanych w zakresie aktywności oraz na stronie 109, że osoby posiadające wyższy status socjoekonomiczny miały również znamienne wyższy poziom aktywności. Należało zatem nie uogólniać, lub rozdzielić wniosek nr 7 na dwa i dokładnie je sprecyzować.

Ostatecznie stwierdzam, że praca jest napisana językiem zwięzłym, syntetycznym i zrozumiałym. Drobne błędy redakcyjne nie umniejszają jej wartości a przedstawione wyżej zastrzeżenie merytoryczne nie przekreśla osiągniętych rezultatów. Na podkreślenie zasługuje pionierskie podjęcie tematu którego końcowe wyniki powinny zainteresować nie tylko środowisko lekarzy ortopedów i onkologów, ale również fizjoterapeutów, socjologów, psychologów oraz innych pracowników medycznych.

Opiniowana rozprawa mgr **Beaty Barańskiej** „Jakość życia i jej uwarunkowania w grupie chorych z nowotworem kręgosłupa leczonych operacyjnie” w pełni odpowiada wymogom stawianym pracy na stopień doktora nauk medycznych. Jest wartościową pozycją naukową, która może być wykorzystana w sposób praktyczny. Po drobnych korektach zasługuje na publikację w formie monografii.

Mam zaszczyt przedstawić **Wysokiej Radzie Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego – Collegium Medicum** wniosek o przyjęcie pracy oraz dopuszczenie mgr **Beaty Barańskiej** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Stanisław Sule